

извора за приходе беху рудници. Пошто рудокопња беше право краљево (регал), то је сва добит, која је долазила од ковања новаца или од продаје самих руда, улазила у владаочеву или у државну ризницу. А да није то била мала добит, види се и из поменутих података.

Не само да се држава, него се и црква и велика властела знатно богатила под владом династије Немањића. Поред сјаја што је српска властела у својим дворovima показивала, беше у колибама неропаха и отрока често најужаснија оскудица и невоља, што је по све природно било. Кад у осталом непристрасно испитамо српске друштвене прилике у 13-ом и 14-ом веку, одмах морамо признати, да оне ни у чему не беху ни неразвијеније, ни суровије и за непривелигисане редове несносније, него што то беше у другим државама западне Европе, или у византијској царевини. Неједнака подела имања између властеле и невластеле, а у след тога с једне стране велики раскош а с друге оскудица у најнужнијим средствима; уживање политичких права на страни реда бројем сразмерно маленог, док већи део народа потпуно беше искључен од учешћа у општим пословима и материјално и често и лично зависан од привилегисаних људи; оскудица у образованости у свима слојевима друштвеним; сурови а често до развратности изопачени обичаји, изнуђена потчињеност слабијег самовољи јачега — све су то општи знаци целог средњег века.

Душанова Србија није надмашила најнапредније државе тадашње Европе, али није за овима много ни заостала. У оно доба види се већи неки књижеван рад у Срба. Први умни производ беху црквена дела, из којих супостале у црквеном духу писане хронике и биографије. Рађено је и у корист опште духовне културе. Тако је Душан на пример у Дубровнику основао библиотеку, и сваке је године слао тамо многе српске младиће на науке. При свем том је то једино поље, на коме се Србија не може мерити са западним државама. Другу важну разлику између развитка српског и западноевропског опажамо у оскудици грађанског живља. Док је већ у то доба у западној Европи било моћна грађанства, које је својом радиношћу и свеколиким правцем давало живахна полета општој цивилизацији, у Србији таквог реда не беше. Они расути елементи, који изгледају да носе на себи неки вид грађанства, још нису састављали самосвесни и саморадни слој друштва.

Мимо све ове недостатке заслужује особиту пажњу развитак унутрашњег живота, који Србија за време Душана показује, и једва се може посумњати, да би српска држава, да је још дуже постојала, с временом заузела одлично место у реду европских држава.

5. Опадање и пропаст српске државе. Кад умре Душан, беше његову јединцу Урошу тек деветнаест година. Беше питом, побожан, добра срца, поверљив и без енергије — то беху својства наследника царског престола. Народ српски назва „нејаким" иначе опште љубљенога и поштованог владаоца. Његовим ступањем на престо почиње опадање Србије. Тек што се Урош зацарио, а већ је на њ устао Синиша, царев намесник у једној јужној области. Овај Синиша, као што се чини, беше син Стевана Дечанског, и по томе млађи брат Душану од друге матере. Осим Синише беше још један огранак лозе Немањића. Било је потомака од Вукана, млађег брата Стевана Првовенчаног, и сви су ови заузимали висока звања у држави, али нису никад оглашавали своје право на престо.

Но Синиша, стриц новог владаоца Уроша, желео је, да према Урошу оствари своје старим обичајима освећено право наследства т. ј. прече право по старешинству. Нико не хтеде слушати Синишу и царева војска лако је растурила његову малу чету. Синиша би потиснут у Арбанашку.